

LIU-IEI-FIL-G--15/01275--SE

Skadeståndsansvar för styrelser i aktiebolag:

En utredning av betydelsen av avgörandet NJA 2013 s. 117 för
aktiebolagsrätten

Civil Liability for Boards of Corporations:

An investigation of the significance for company law of the ruling in
NJA 2013 p. 117

Asklöv, Tamina

Brynte, Tim

Vårterminen 2015

Handledare:
Herbert Jacobson

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Kandidatuppsats i Affärsrätt/Affärsjuridiska programmet termin sex

Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling

Sammanfattning

I en association, såsom en ekonomisk förening eller ett aktiebolag, har styrelsen uppdraget att sköta verksamheten. Medlemmarna eller ägarna ska därför kunna lita på att uppdraget sköts med omsorg och efter bästa förmåga. De bör även ha möjligheten att ställa styrelsens ledamöter inför rätta, i de fall styrelseledamöterna misslyckas med att vårda bolaget, vilket leder till förmögenhetsskada för associationen. I svensk rätt är litteraturen om skadeståndsansvaret för styrelseledamöter knapp och avgöranden av svensk domstol få. Denna informationsbrist beror på att associationer har ett intresse av att dölja interna konflikter från offentlighetens ögon och därför förlikar alternativt löser dessa konflikter i skiljedomstol genom sekretessbelagda förfaranden. Det är på grund av informationsbristen av stort intresse att reda ut skadeståndsansvaret för styrelsen i aktiebolag.

År 2013 avgjordes i NJA 2013 s. 117 en tvist mellan en bostadsrättsförening och tre styrelsemedlemmar, rörande skadeståndsanspråk. Avgörandet förtydligade rättsläget för ledamöters skadeståndsansvar i en bostadsrättsförening. Av intresse och syftet med uppsatsen är därför att utreda huruvida de fastställda riktlinjerna i rättsfallet samt domslutet har betydelse för rättsläget angående styrelsen i ett aktiebolag. För att kunna komma fram till en slutsats har vi redogjort för grunderna i framför allt aktiebolagsrätt och skadestånds rätt, men även föreningsrätt. Uppsatsen har avslutats med en analys indelad i fem delfrågor, genom vilka vi har kommit till slutsatsen att rättsfallet, efter vissa hänsynstaganden, går att använda för att klargöra rättsläget för styrelseledamöts skadeståndsansvar i aktiebolag.

Innehållsförteckning

Förkortningar och definitioner	v
1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Syfte	3
1.4 Metod	3
1.5 Avgränsningar	3
1.6 Disposition	4
2 Rättsfallet och föreningsrätt	5
2.1 Sammanfattning av Rättsfallet	5
2.2 Ekonomiska föreningar i relation till aktiebolag	7
2.3 Särskilt om bostadsrättsföreningar	9
3 Ledningen i ett aktiebolag	11
3.1 Bolagsorganen	11
3.2 Bolagsstämman	12
3.3 Styrelsen	13
3.4 Minoritetsregler	16
4 Aktiebolagsrättsligt skadestånd	19
4.1 De allmänna riktlinjerna	19
4.1.1 Förhållandet mellan skadeståndslagen och aktiebolagslagen	19
4.1.2 De fyra grundläggande kriterierna	19
4.1.3 Solidariskt ansvar	23
4.2 Styrelsens skadeståndsansvar	24
5 Företagsteorier	27
5.1 Inledning	27
5.2 Personteorin	27
5.3 Agentteorin	27
5.4 Intressentmodellen	28
5.5 Hirschmans tre alternativ	29
6 Analys och slutsatser	30
6.1 Inledning	30
6.2 Delfrågor	30

6.2.1 Kan principerna i Rättsfallet tillämpas med avseende på ett aktiebolag?	30
6.2.2 Är det någon skillnad i styrelsens ansvar när ledamöterna är ägare respektive inte är ägare?	32
6.2.3 Vad har principen om samtliga aktieägares samtycke för betydelse i praktiken? ..	33
6.2.4 Vad har ansvarsfriheten för betydelse i praktiken?	36
6.2.5 Vad finns det för möjligheter för ett aktiebolag att erhålla skadeståndsansättning från en styrelseledamot?	37
6.3 Slutsats	39
Källförteckning	40

Förkortningar och definitioner

ABL Aktiebolagslag (2005:551)

AB Aktiebolag

BrL Bostadsrättslag (1991:614)

BV Bolagsverket

FL Lag (1987:667) om ekonomiska föreningar

HD Högsta domstolen

NJA Nytt juridiskt arkiv

SkL Skadeståndslag (1972:207)

VD Verkställande direktör

ÅRL Årsredovisningslag (1995:1554)

Bolagsledning Styrelse och VD

Delägare Medlemmar i ekonomiska föreningar och aktieägare i aktiebolag

Mindre, medelstort AB 1-249 anställda eller maximal årsomsättning 50 miljoner euro

Rättsfallet NJA 2013 s. 117

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Rättsfallet NJA 2013 s. 117 (Rättsfallet) behandlar frågan huruvida ett styrelsebeslut som innebär skada för en association kan medföra skadeståndsansvar för styrelsen. Tre ägare till aktiebolaget (AB) Hökerum som bedrev byggverksamhet, hade bildat en ekonomisk förening i syfte att den fastighet Hökerum hade förvärvat skulle säljas till föreningen och bostadsrättsföreningen Kamelian skulle bildas. På fastigheten skulle det uppföras byggnader med garage under respektive huskropp. Efter att ett entreprenörsavtal hade slutits mellan Kamelian och Hökerum fattades en överenskommelse om att ändra avtalet, på så sätt att garagen istället skulle uppföras bredvid huskropparna. Överenskommelsen medförde högre kostnader för Kamelian, men ingen prisjustering av köpeskillingen gjordes. Ett par månader senare inträdde nya medlemmar i föreningen i syfte att förvärva bostadsrätter. Efter byggets slutförande lämnade de ursprungliga tre medlemmarna Kamelian och erhöll på föreningsstämma ansvarsfrihet för sin förvaltning under de aktuella åren. De nya medlemmarna väckte sedan skadeståndstalan å föreningens vägnar mot de tre ursprungliga medlemmarna, för den förmögenhetsskada som uppstått på grund av överenskommelsen.

Problemet i Rättsfallet var att de ursprungliga medlemmarna var överens om att vidta åtgärden, trots att denna skadade föreningen. Beslutet togs följaktligen i enlighet med samtyckesprincipen, vilken innebär att en regel som skyddar aktieägarnas eller föreningsmedlemmarnas (delägare) intressen får frångås om samtliga delägare samtycker till särbehandlingen.¹ Rättsfallet tangerar det viktiga samspel som finns i associationer mellan de tre parterna: delägarna, associationen och styrelsen. Detta väcker allmänna frågor om ansvaret för skador gentemot en association i form av ett aktiebolag och skadeståndsanspråken som kan riktas mot styrelsen.

En association är i grunden ett verktyg för personer att driva verksamhet. Det finns olika typer av associationer, vilka medför olika typer av organisatoriska upplägg och samarbeten. För att de

¹ Se Fäger, C., Skog, R., *Den svenska aktiebolagslagen*, 3 uppl., 2011, Studentlitteratur AB, s. 11-12.

associationsrättsliga formerna aktiebolag och ekonomiska föreningar (såsom bostadsrättsföreningar) ska kunna involvera många delägare drivs verksamheten av en styrelse, som utses av stämman. Styrelsens uppdrag är att driva verksamheten i enlighet med delägarnas önskemål och är därigenom på många sätt ett fritt uppdrag, eftersom mycket av det dagliga arbetet sköts utan delägarnas direkta inblandning. På grund av detta uppstår ett behov av att delägarna kan vara trygga i att styrelsen sköter sitt uppdrag gentemot associationen enligt delägarnas visioner. Samspelet kan uttryckas på så sätt att styrelsen har en form av indirekt lojalitet gentemot delägarna, eftersom delägarnas intresse och associationens intresse i stora drag är detsamma. Lojaliteten mellan dessa parter är i hög grad beroende av omständigheter och personliga förhållanden och därmed svår att konkretisera. På grund av detta kan lojaliteten leda till meningsskiljaktigheter och konflikter mellan styrelsen och delägarna i associationen angående hur associationen ska ledas. I svensk rätt finns det få rättsfall som behandlar skadeståndsansvaret för styrelseledamöter gentemot aktiebolag, vilket leder till oklarheter i rättsläget.² Rättsfallet ger klarhet i hur intresseavvägningen mellan styrelsen och medlemmarnas intressen i en bostadsrättsförening fördelas, varför det är intressant att utreda huruvida avgörandet går att använda i andra associationsrättsliga former, såsom aktiebolaget.

1.2 Problemformulering

Finns det möjlighet för ett aktiebolag, vilket nyligen bytt styrelse, att rikta skadeståndsanspråk mot den före detta styrelsen, vilken getts ansvarsfrihet av bolagsstämman, på grund av ren förmögenhetsskada som den tidigare styrelsen orsakat...

- ... när styrelseledamöterna som utträtt inte är ägare och ett beslut som är till skada för associationen drivits igenom med samtliga ägares samtycke?
- ... när styrelseledamöterna som utträtt är ägare och ett beslut som är till skada för associationen drivits igenom med samtliga ägares samtycke?

² Se Dotevall, R., *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2 uppl., 2008, Norstedts Juridik AB, s. 17.

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att reda ut det osäkra rättsläge i Sverige, vad avser ett aktiebolags styrelses skadeståndsansvar gentemot aktiebolaget, närmare bestämt aktiebolagets möjlighet att erhålla skadestånd av styrelsen. Ämnet är brett, varför vi valt att fokusera på den situation domstolen utreder för en bostadsrättsförening i Rättsfallet och som därmed gett oss viss vägledning i frågan. Vidare ämnar vi undersöka vad skillnaden och konsekvenserna blir när styrelseledamöterna är ägare i aktiebolaget jämfört med när de inte är ägare, vilket inte berördes i Rättsfallet på grund av att styrelsen i bostadsrättsföreningar endast får bestå av medlemmar och närstående till dessa. Även betydelsen av styrelsens ansvarsfrihet given av bolagsstämman och räckvidden av samtyckesprincipen undersöks. Vi riktar oss till studenter på juristprogram och övriga juridiskt intresserade, däribland styrelseledamöter.

1.4 Metod

Vi har valt att i denna uppsats utgå från en traditionell juridisk metod. Det innebär en användning av de klassiska juridiska hjälpmedlen lagar, förarbeten, rättspraxis och doktrin för att besvara problemformuleringen. De viktigaste lagar som använts är aktiebolagslag (2005:551, ABL), lag (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL), bostadsrättslag (1991:614, BrL) och skadeståndslag (1972:207, SkL). Vidare beaktas ett avgörande från Högsta domstolen (HD), vilket berör grundfrågorna i uppsatsen. Svar på frågorna har även sökts i doktrin och annan juridisk litteratur, men utbudet är knappt. Även allmänrättsliga principer och företagsteorier har definierats och använts.

1.5 Avgränsningar

Vi kommer i uppsatsen framför allt behandla det interna skadeståndsansvaret för ren förmögenhetsskada, mer specifikt associationens ersättningskrav mot styrelseledamöter och följaktligen inte skadeståndsansvar för brottslig handling i straffrättslig mening. Framställningen kommer att fokuseras på mindre till medelstora svenska privata aktiebolag, med mellan 1-249

anställda eller en maximal årlig omsättning på 50 miljoner euro³ och en mindre del av uppsatsen behandlar svenska ekonomiska föreningar.

1.6 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sex kapitel, varav det första ger läsaren en inblick i vad uppsatsen ska handla om. Det andra till femte kapitlet ämnar ge läsaren den faktamässiga bakgrund som ligger till grund för analysen. Den faktamässiga bakgrunden inleds med en sammanfattning av Rättsfallet, vilket ligger till grund för problemformuleringen, bakgrunden fortsätts sedan med de legala bestämmelserna kring de essentiella delarna av problemformuleringen, för att avslutas med teorier bakom lagreglerna. Upplägget ämnar ge läsaren en pedagogisk presentation av ämnet som ska analyseras. Uppsatsen avslutas med det sjätte kapitlet, i vilket problemformuleringen delats in i fem delfrågor, vilka analyseras och besvaras för att slutligen leda in i en slutsats som besvarar problemformuleringen.

³ Se EU-rekommendation 2003/361, (Hämtad 2015-05-11, kl. 08:32), bilaga, avd. 1, art. 2.

2 Rättsfallet och föreningsrätt

2.1 Sammanfattning av Rättsfallet

I NJA 2013 s. 117 avgjordes frågan huruvida en bostadsrättsförening kunde erhålla skadestånd av föreningens tidigare styrelseledamöter F.S., S.S. och V.S., för ett för föreningen ekonomiskt skadligt beslut, vilket fattades med samtliga medlemmars samtycke. Skadeståndstalan väcktes i Borås tingsrätt, vilken hänsköt frågan vidare till HD i enlighet med 56 kap. 13 § Rättegångsbalken (1942:740). Omständigheterna i fallet var som följer.

I september 2007 såldes en fastighet från F.S., S.S. och V.S. (nedan kallade S-s) företag Hökerum Bygg AB (nedan kallat Hökerum) till en, av svaranden, bildad bostadsrättsförening Kamelian 1 (nedan kallad Kamelian). Svarandena var de enda medlemmarna tillika styrelseledamöterna i föreningen. Därefter ingick Kamelian ett entreprenadavtal med Hökerum om uppförande av byggnader på fastigheten med garage under respektive huskropp. Konstruktionen ändrades dock efter överenskommelse kring månadsskiftet oktober/november 2007, så att garagen istället skulle uppföras bredvid huskropparna. Ändringen skedde utan prisjustering av köpeskillingen och som skäl angavs att Hökerum även skulle göra fördyrande ändrings- och tillägsarbeten för att höja standarden på byggnaderna. Under hösten 2007 ingicks reservationsavtal med 64 personer om företräde till att teckna förhandsavtal för bostadsrätterna. En ekonomisk plan registrerades den 24 oktober 2007, varför det därefter var möjligt att ingå föravtal med Kamelian, vilket de första personerna gjorde den 20 november 2007 och därmed blev dessa de första medlemmarna i föreningen som var fristående från Hökerum. I januari 2009 slutbesiktigades och godkändes entreprenaden och vid ordinarie föreningsstämma i juni 2009 avgick S-s från sina styrelseposter och beviljades ansvarsfrihet för sin förvaltning under åren 2007-2008.

I juni 2010 ansökte Kamelian om stämning i tingsrätten mot S-s och yrkade skadestånd av dem solidariskt, på grund av att de i egenskap av styrelseledamöter i föreningen med uppsåt eller oaktsamhet skadat föreningen, genom ändring av entreprenadavtalet. Beloppet utgjorde den

nedsättning av ersättningen för entreprenaden som föreningen ansåg att det ändrade utförandet av garagen borde ha föranlett. S-s bestred kändes talan och åberopade i första hand att de vid föreningsstämman beviljats ansvarsfrihet för sin förvaltning under den aktuella tiden och i andra hand att alla föreningens medlemmar samtyckte till beslutet om ändringen.

Tingsrättens rådmän avgjorde frågan om ansvarsfrihet i mellandom. De beslöt att Kamelians anspråk på skadestånd kunde göras gällande. Frågan om samtliga medlemmars samtycke kunde begränsa skadeståndsansvaret i detta fall hänsköts till HD.

Fyra av HD:s justitieråd beslöt att Kamelians skadeståndsanspråk mot S-s inte kunde göras gällande, eftersom samtliga medlemmar i föreningen samtyckt till det beslut som fattades avseende ändringen av avtalet. I skälen till beslutet anfördes att BrL är en skyddande lagstiftning för medlemmar och blivande medlemmar i en bostadsrättsförening. Det ankommer på styrelsen att fatta beslut i frågor rörande en förenings övergripande verksamhet. I 9 kap. 12 § BrL hänvisar lagstiftaren till FL:s bestämmelser om en förenings ledning. FL bygger på 1975 års ABL, varför vissa principer, som bygger på denna lagstiftning, i viss mån kan tillämpas även på ekonomiska föreningar. Styrelsen har en lojalitetsplikt gentemot associationen och dess medlemmar, vilket framkommer indirekt i jävsklausulen i 6 kap. 10 § FL och generalklausulen i 6 kap. 13 § FL. Bestämmelserna ger uttryck för ett minoritetsskydd och kan därför enligt den associationsrättsliga samtyckesprincipen frångås om alla associationens medlemmar samtycker till det. HD ansåg att det i detta fall inte fanns några skäl att frångå denna princip till förmån för framtida medlemmar, eftersom det skulle innebära en inte oväsentlig utvidgning av det skydd för minoriteter och blivande medlemmar som lagstiftningen ställer upp och dessutom ett avsteg från grundläggande associationsrättsliga principer rörande förutsättningarna för beslutsfattande inom föreningar. Domstolen ansåg även att ett uttalande om att en förening skulle ha ett "eget" intresse skilt från medlemmarnas skulle vara svårt att definiera. Dessutom skulle hänsynstagande till föreningens "egna" intresse resultera i svårigheter för styrelseledamoten, när denne måste bedöma om denne ändå bör motsätta sig beslut för att undgå skadeståndsansvar i förhållande till föreningen, trots att beslutet tagits i överenskommelse med övriga medlemmar.

Det femte justitierådet var av skiljaktig mening och ansåg att domen borde fått motsatt utgång. Som skäl angavs att föreningen var en så kallad byggmästarbildad bostadsrättsförening, vilken är bildad i syfte att genomföra ett byggprojekt och marknadsföra bostadsrätter. Medlemmarna tillika styrelseledamöterna är ofta knutna till föreningens motpart och har varken ett eget ekonomiskt intresse eller för avsikt att förvärva en bostadsrätt. Därav följde att samtyckesprincipen inte borde gälla dessa medlemmar rörande avsteg från klausuler såsom generalklausulen för åtgärder som inte kan anses motiverade ur projektsynpunkt, eftersom det är de framtida medlemmarna som får bära de ekonomiska konsekvenserna av beslutet. Justitierådet ansåg istället att omständigheter, såsom föravtal och tidpunkt för registrering av den ekonomiska planen, vilka visar vilket intresse i en bostadsrättsförening som de framtida medlemmarna har, borde vara avgörande för om avsteg från principen ska göras.

2.2 Ekonomiska föreningar i relation till aktiebolag

Ekonomiska föreningar regleras i FL och definieras i 1 kap. 1 § FL som en förening, vilken ”har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom ekonomisk verksamhet, i vilken medlemmarna deltar”. Med ekonomisk verksamhet avses affärsmässigt organiserad och bedriven verksamhet.⁴ FL är upprättad med 1975 års ABL som förebild, varför lagen delvis har samma uppbyggnad och grundprinciper som ABL hade.⁵ 2005 års ABL skiljer sig från 1975 års ABL på så vis att den är mångordig, men liknar ändå 1975 års ABL i många hänseenden, eftersom den inte innehåller många viktiga nya principer. Istället har regler som ansetts vara allmänna grundprinciper fyllt ut 2005 års ABL och lagstiftaren har försökt göra lagen mer pedagogisk.⁶

En förening är i princip öppen för alla som vill bli medlemmar, eftersom inträde som medlem endast får nekas på grund av särskilda skäl, vilka grundas i föreningens syfte, 3 kap. 1 § FL. I exempelvis en förening för producenter av jordbruksprodukter kan inte den som inte är

⁴ Se Hemström, C., *Organisationernas rättsliga ställning*, 8 uppl., 2010, Norstedts Juridik AB, s. 15.

⁵ Se Hemström, C., *Bolag - Föreningar - Stiftelser*, 7 uppl., 2010, Norstedts Juridik AB, s. 80.

⁶ Se Sandström, T., *Svensk aktiebolagsrätt*, 4 uppl., 2012, Norstedts Juridik AB, s. 53.

jordbrukare vara medlem, eftersom föreningens art utgör ett hinder för detta.⁷ Det måste dock alltid finnas tre medlemmar, fysiska och/eller juridiska personer⁸, för att kunna bilda föreningen, 2 kap. 1 § FL, och hindra den från tvångslikvidation, 11 kap. 3 § FL. Medlemskravet skiljer associationsformen från ett aktiebolag, vilket kan bildas och ledas av en person, fysisk eller juridisk, 2 kap. 1 § ABL. Vid bildandet av ett aktiebolag ska en kapitalinsats göras, 2 kap. 3 § ABL, med ett bestämt minimumbelopp, 2 kap. 5, 14 §§ ABL. Det finns vissa regler rörande aktiekapitalet i ett aktiebolag som omfattas av skyddande lagstiftning. En situation, i vilken dessa skyddsregler kommer till användning finns i 25 kap. 13 § ABL och uppstår om det finns skäl att anta att det egna kapitalet understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet.

Om så är fallet måste styrelsen agera enligt reglerna i 25 kap. 13-17 §§ ABL. Det första steget för styrelsen är att upprätta en kontrollbalansräkning som revisorn ska granska. Visar det sig att det egna kapitalet understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet ska styrelsen kalla till kontrollstämma för att avgöra om aktiebolaget ska träda i likvidation. Om stämman beslutar att inte likvidera bolaget ska ytterligare en kontrollbalansräkning upprättas. Visar det sig efter en andra kontrollbalansräkning att det fortfarande råder bristande täckning av det registrerade aktiekapitalet ska bolaget sättas i likvidation av kontrollstämman eller tingsrätt. När bolaget likvideras säljs aktiebolagets tillgångar för att betala befintliga skulder och eventuellt överskott tillfaller aktieägarna, 25 kap. 35, 38 §§ ABL.

Reglerna är till skydd för borgenärer och aktieägare för att förhindra stora förluster för dessa inom ramen för aktiebolag.⁹ Medlemmarna i en ekonomisk förening kan också göra en kapitalinsats, 2 kap. 2 § 1 st. 4 p. FL, men lagen ställer varken upp en lägsta gräns eller ett krav på när insatsen ska betalas.¹⁰ Vanligtvis innebär avsaknaden av dessa typer av regler att, i de fall ingen insats gjorts, föreningens ledning blir personligt betalningsansvariga för föreningens förpliktelser.¹¹ Det personliga ansvaret aktualiseras trots att en registrerad ekonomisk förening, liksom ett aktiebolag, är en juridisk person, 1 kap. 2 § FL och 2 kap. 25 § ABL *é contrario*, och svarar med egna tillgångar för eventuella förpliktelser, 1 kap. 3 § FL och 1 kap. 3 § ABL.

⁷ Se Hemström, *Bolag - Föreningar - Stiftelser*, s. 82.

⁸ Se *ibid*, s. 80.

⁹ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 88-89.

¹⁰ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 15 samt Hemström, *Bolag - Föreningar - Stiftelser*, s. 89.

¹¹ Se Hemström, *Bolag - Föreningar - Stiftelser*, s. 90.

Föreningen leds av en styrelse, 6 kap. 1 § FL och eventuellt en verkställande direktör (VD), 6 kap. 3 § FL. Styrelsen utses av medlemmarna genom en föreningsstämma, om inte annat föreskrivs i stadgarna, 6 kap. 1 § 2 st. FL, och ansvarar för föreningens angelägenheter, 6 kap. 6 § 1 st. 1 m. FL. En VD utses av styrelsen, 6 kap. 3 § FL, och ansvarar för den löpande förvaltningen i föreningen enligt styrelsens instruktioner, 6 kap. 6 § 1 st. 2 m. FL. Ledningen för ett aktiebolag ser i stort sett likadan ut; det ska finnas en styrelse, vilken utses av aktieägarna genom bolagsstämman och vilken ansvarar för aktiebolagets angelägenheter, 8 kap. 1, 4, 8 §§ ABL. Vidare får, och i vissa fall ska, av styrelsen utses en VD, vilken ansvarar för den löpande förvaltningen i aktiebolaget, 8 kap. 27, 29, 50 §§ ABL. På grund av likheterna i regelverken uppstår ofta liknande problem gällande ansvarsfrågor med mera på föreningsrättens och aktiebolagsrättens områden.¹² De frågor som uppkommer inom det ena området kan därmed uppkläras med vägledning av en eventuell lösning inom det andra området.

2.3 Särskilt om bostadsrättsföreningar

En bostadsrättsförening är en form av en ekonomisk förening, vilken bildats i syfte att det i föreningens byggnad ska upplåtas lägenheter med bostadsrätt. Bestämmelserna kring bostadsrättsföreningar finns i BrL, som är tvingande¹³, men eftersom det är en ekonomisk förening tillämpas även FL, dock endast i de fall BrL anger det, 1 kap. 1 § BrL. Liksom en ekonomisk förening måste bostadsrättsföreningen bestå av minst tre medlemmar, 1 kap. 2 § BrL, registreras, 1 kap. 1 § BrL, och blir i och med registreringen en juridisk person. Det är inte vanligt att intresserade personer går ihop och bildar en bostadsrättsförening, utan istället bildas vanligtvis bostadsrättsföreningar av byggföretagsägare, som utträder ur föreningen när bostadsbyggnaden färdigställts.¹⁴ Föreningen har, liksom ekonomiska föreningar, begränsad rätt att vägra ny medlem inträde, 1 kap. 3 § BrL.

¹² Se Hemström, *Bolag - Föreningar - Stiftelser*, s. 80.

¹³ Se Bengtsson, B., Hager, R., Victorin, A., *Hyra och annan nyttjanderätt till fast egendom*, 8 uppl., 2013, Norstedts Juridik AB, s. 276.

¹⁴ Se *ibid*, s. 272.

Bostadsrätt definieras som den rätt i föreningen en medlem har tack vare upplåtelsen, 1 kap. 3 § BrL. Det är endast medlemmar som får förvärva bostadsrätt i föreningen, 1 kap. 3 § BrL och detta sker, liksom i aktiebolag, mot en insats, 1 kap. 4 § BrL, se avsnittet 2.2. Följaktligen representerar bostadsrätten ett förmögenhetsvärde i föreningen, vilket medlemmen kan tillgodogöra sig, genom exempelvis överlåtelse av bostadsrätten¹⁵; bostadsrättsinnehavaren har således en fordran på en andel av föreningens förmögenhet.¹⁶ Eftersom bostadsrätters marknadsvärde kan uppgå till stora penningssummor har privatpersoner ofta inte råd att förvärva dem kontant, varför det är vanligt att bostadsrätten ställs som säkerhet för lån för förvärvet.¹⁷ Detta skiljer bostadsrättsföreningar från aktiebolag, eftersom syftet med aktiekapitalet är att det ska fungera som en förmögenhetsreserv i aktiebolaget. Följaktligen skulle faktumet att ett aktiebolags aktiekapital var lånefinansierat strida mot detta syfte. Detta förstärks av täckningsprincipen, vilken innebär att tillgångarna måste vara större än skulderna till skydd för borgenärerna.¹⁸ Om föreningens byggnad överlåts upphör bostadsrätten och övergår till att vara en hyresrätt, 7 kap. 33 § BrL. Bostadsrättsinnehavaren löper på grund av dessa omständigheter en ekonomisk risk.¹⁹

Till skydd för bostadsrättsinnehavarna har diverse skyddsregler införts i BrL. En bostadsrättsförening måste ha en styrelse och i den får, till skillnad mot en ekonomisk förening, endast medlem, dennes sambo eller maka/make väljas in som ledamot, 9 kap. 12 § BrL.²⁰ Styrelsen är ansvarig för att upprätta en ekonomisk plan, vilken ska innehålla nödvändig ekonomisk information om föreningen, 3 kap. 1 § BrL. Den ekonomiska planen ska registreras hos Bolagsverket (BV), 3 kap. 1 § BrL, och därmed vara tillgänglig för bostadsrättsinnehavarna.

¹⁵ Se Bengtsson/Hager/Victorin, *Hyra och annan nyttjanderätt till fast egendom*, s. 270.

¹⁶ Se *ibid* s. 295.

¹⁷ Se *ibid* s. 294.

¹⁸ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 25 och Justitiedepartementet, *Ny aktiebolagslag, Lagrådsremiss, 2004-05-06*, Justitiedepartementet, s. 906.

¹⁹ Se Bengtsson/Hager/Victorin, *Hyra och annan nyttjanderätt till fast egendom*, s. 270, 310.

²⁰ Jämför med 6 kap. 4 § 2 st. FL.

3 Ledningen i ett aktiebolag

3.1 Bolagsorganen

För att kunna undersöka hur domslutet i Rättsfallet kan appliceras på ett aktiebolag, måste en ytterligare djupdykning i aktiebolagsrättsliga regler och principer göras. Som nämnts i ovanstående avsnittet 2.2 finns olika bolagsorgan som leder aktiebolaget. Bolagsstämman och styrelsen är de organ som måste finnas i ett aktiebolag, medan en VD krävs i endast publika aktiebolag, 8 kap. 27, 50 §§ ABL. Reglerna gällande bolagsorganen är utförligare vad gäller publika aktiebolag, i jämförelse med privata aktiebolag. Som nämnts i ovanstående avsnittet 1.5 har uppsatsen fokuserats på endast privata företag, vilka omfattas av färre tvingande lagregler för bolagsorganen, ett lägre minsta aktiekapital och förbud mot att fritt sprida aktier till allmänheten.²¹ Bolagsstämman är aktieägarnas forum, 7 kap. 1 § ABL, men har ingen verkställande makt mot tredje man. Istället kan organet benämnas som det högsta förvaltningsorganet i ett aktiebolag, eftersom stämman utser styrelsen, som sköter den övergripande förvaltningen, och kan ge den direktiv för hur den ska handla, så länge den inte begränsar styrelsens legala kompetens.²² Det saknas dock regler i ABL om innehållet av bolagsstämmans direktiv till styrelsen.

Styrelsen är det högsta verkställande organet i aktiebolaget och bör därav teckna bolagets firma. Det är styrelsen som ansvarar för verksamhetens långsiktiga utveckling och fortlevnad, vilket kommer till uttryck i förvaltningsberättelsen som bolagets ledning skriver, 6 kap. 2 a §, 6 kap. 5 §, 7 kap. 31 § ÅRL. En VD får, och i vissa fall ska, utses av styrelsen och ska sköta den löpande förvaltningen, 8 kap. 27, 29, 36 §§ ABL, varför denne har rätt att teckna bolagets firma i den dagliga verksamheten inom detta område.²³ Arbetsfördelningen mellan styrelse och VD är varierande beroende på aktiebolagets verksamhet, till exempel har VD olika behörigheter och

²¹ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 9-10, 1 kap. 5, 14 §§ ABL om aktiekapitalet och exempelvis 7 kap. 18 § ABL om strängare regler för tiden för kallelsen vad gäller publika aktiebolag.

²² Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 23-24.

²³ Se *ibid*, s. 176.

befogenheter beroende på bolagets verksamhet. Tillsammans utgör styrelse och VD bolagsledningen.

Fördelningen av kompetenser mellan de olika organen sker efter två principer. Den första är exklusivitetsprincipen, vilken innebär att de olika organens kompetens är exklusiv (och följaktligen inte kan delegeras) och ibland överlappande. Den andra är lydnessplikten, vilken ger uttryck för att det finns en maktfördelning mellan de olika organen som innebär att underordnade organ i huvudsak måste följa beslut från överordnade organ i form av riktlinjer, styrdokument och direktiv.²⁴ Dessa principer bidrar till att bilda en funktionsindelning mellan de olika organen, från bolagsstämma till VD.²⁵ Bolagsstämman har en exklusiv kompetens angående frågor rörande bolagets likvidation, förändring av bolagsordning, val av revisorer och styrelse, utdelning samt ökning eller minskning av aktiekapitalet. Styrelsens uppgifter är de som bolagsstämman inte utför och är följaktligen negativt bestämda. Dock kan inte stämmans beslut rörande vinstutdelning och minskning av aktiekapitalet genom återbetalning fattas utan styrelsens godkännande, 18 kap. 1 §, 20 kap. 3 § ABL.²⁶ Några exempel på styrelsens uppgifter är beslut om anställning av personal och hantering av bolagets tillgångar, 8 kap. 4 § ABL.

3.2 Bolagsstämman

Reglerna om bolagsstämman är trygghetsregler, vilka syftar till att skapa skydd för minoriteter samt att bibehålla förutsebarhet. Syftet med bolagsstämman är att skapa en mötesplats för den stora ägarspridningen som kan finnas inom ett aktiebolag, varför en omfattande reglering behövs.²⁷ Kallelsen till bolagsstämman är styrelsens ansvar, 7 kap. 17 § ABL. Ärenden som tas upp på stämman ska finnas i kallelsen, 7 kap. 24 § ABL, varför ärenden som inte tas upp i kallelsen inte får beslutas om utan samtliga aktieägares samtycke, 7 kap. 26 § ABL. Dessa regler skyddar frånvarande aktieägare från beslut, som de inte kunnat påverka.²⁸

²⁴ Om beslutet är lagenligt, se 8 kap. 42 § 2 st. ABL.

²⁵ Ovanstående hämtat från: Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 177.

²⁶ Se *ibid*, s. 178.

²⁷ Se *ibid*, s. 179.

²⁸ Se *ibid*, s. 184.

Viktigt ur bevishänsyn i en eventuell framtida klandertalan och konflikt är stämmoprotokollet.²⁹

I detta dokument finner aktieägare bland annat resultat från röstningar samt röstlängden.

Röstlängden är ett dokument över vilka ägare som var närvarande på stämman, antalet aktier och röster de innehar, 7 kap. 29 § ABL. Avgörande i detta sammanhang är att aktieägarna ska vara införda i aktieboken samt att aktieboken finns tillgänglig vid bolagstämman, 7 kap. 2, 28 §§ ABL.³⁰ Protokollet ska justeras av stämmans ordförande och tillgängliggöras senast två veckor efter bolagsstämman, 7 kap. 48-49 §§ ABL. Alla aktieägare i bolaget ska ha oinskränkt tillgång till protokollet. För att väcka talan mot ett bolagsstämmobeslut behöver aktieägare följa reglerna i 7 kap. 50-52 §§ ABL.

3.3 Styrelsen

Aktieägarna väljer styrelsen vid bolagsstämman, vilket tidigare nämnts i avsnitten 2.2 och 3.1. Valet styrs av bolagets verksamhet och kompetensbehov.³¹ En styrelseledamot måste vara en fysisk person, 8 kap. 10 § ABL *é contrario*, och får varken vara omyndig, vara försatt i konkurs, ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § Föräldrabalken (1949:381), eller ha näringsförbud, 8 kap. 11 § ABL. Dessutom måste fler än hälften av ledamöterna bo inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, 8 kap. 9 § ABL. Antalet styrelseledamöter regleras för publika aktiebolag, men inte för privata, 8 kap. 46-49 §§ ABL. Är antalet styrelseledamöter färre än tre måste dock en suppleant utses, 8 kap. 3 § ABL. Om styrelsen består av mer än en ledamot ska ordförande utses, vilken leder styrelsens arbete och ansvarar för att åtgärder genomförs, 8 kap. 17 § ABL. Ordföranden ansvarar också för att sammanträden hålls vid behov eller på begäran, 8 kap. 18 § ABL, och att protokoll förs, 8 kap. 24-26 §§ ABL.³² Ledamöter som sitter i aktiebolagets styrelse ska registreras hos BV, 8 kap. 43 § ABL. Uppdragsavtalet mellan styrelsen och stämman är för sin giltighet beroende av registrering hos BV, 8 kap. 33 § ABL, men en styrelseledamot kan hållas ansvarig för sina handlingar från och med den tidpunkt då uppdragsavtalet slöts, oberoende av om registrering gjorts. Det är följaktligen möjligt att bli ledamot genom konkludent handlande. Ledamoten har dock inget ansvar för åtgärder som vidtas av styrelsen innan

²⁹ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 192.

³⁰ Se *ibid*, s. 181.

³¹ Se *ibid*, s. 244.

³² Se Fäget/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 37-38.

ledamoten tillträder sin tjänst.³³ Det finns speciella regler som är riktade mot aktiebolag med få ägare, vilka ska stävja användandet av ledamöter för syns skull, som inte i praktiken deltar i styrelsens beslut, 8 kap. 12, 43 §§, 30 kap. 1 § 3 st. ABL. Mandattiden för en ledamot är normalt tiden mellan ordinarie bolagsstämmor, med andra ord ett år, 8 kap. 13 § 1 st. ABL, men får maximalt vara fyra år om det anges i bolagsordningen. Begränsningen hindrar dock inte omval av ledamöter efter fyra år, 8 kap. 13 § 2 st. ABL. En styrelseledamot kan på eget initiativ avgå innan mandattiden löper ut, 8 kap. 14 § ABL.

Styrelsen är beslutsför om fler än hälften av ledamöterna är närvarande och beslutet är giltigt om fler än hälften röstar för ett beslut, om styrelsen är fulltalig och en tredjedels majoritet om styrelsen inte är fulltalig, om inte annat anges i bolagsordningen, 8 kap. 21-22 §§ ABL.³⁴ För att undvika problem för verkställighet av styrelsens beslut kan det vara en idé att bolagsordningen anger minsta respektive lägsta antalet ledamöter, 3 kap. 1 §, 8 kap. 15 § ABL.³⁵

ABL:s utgångspunkt är att verksamheten ska drivas med syfte att ge vinst.³⁶ En viktig princip som berör styrelsens beslutsomfattning är den så kallade ”Business Judgment Rule”, vilken innebär att en domstol som grundregel inte ska pröva lämpligheten av ett affärsbeslut om inte styrelsen har handlat grovt vårdslöst. Principen kallas även ”den aktiebolagsrättsliga friheten”. ABL saknar regler om ett aktiebolags affärsbeslut och förhåller sig därmed neutral till sådana. Istället är tanken att bolagsledningen ska ha frihet att forma affärsverksamheten, genom att bland annat ta olika stora risker, på så vis att bolaget fungerar effektivt och därmed går med vinst. Domstolen ska därför inte blanda sig i denna frihet om det inte är nödvändigt för att beslutet inte är affärsmässigt, exempelvis på grund av att transaktionen uppenbart saknar vinstsyfte. Med detta sagt finns dock normer utanför ABL, vilka styr ett aktiebolags verksamhet genom straff och skadeståndsansvar.³⁷

³³ Se Dotevall, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, s. 49-50.

³⁴ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 43-44.

³⁵ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 247.

³⁶ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 11.

³⁷ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 261.

En ledamot i ett aktiebolags styrelse har inget anställningsförhållande gentemot bolaget, utan agerar på uppdrag av bolaget. Detta innebär att deras ställning kan jämföras med en sysslomans i 18 kap. Handelsbalk (1736:0123 2), men är av en friare karaktär. En ledamot ska verka för att uppfylla verksamhetens vinstsyfte och dennes handlingar måste tillvarata detta intresse som en omsorgsplikt gentemot aktiebolaget.³⁸ En styrelses lojalitet är riktad mot aktiebolagets intressen, varför lojalitetsplikten gentemot aktieägare och tredje man är begränsad.³⁹ Vid en lojalitetskonflikt i avtalsituationer tillämpas partsjäv, 8 kap. 23 § ABL, vilket innebär att en ledamot i styrelsen är motpart till aktiebolaget.⁴⁰ Dock kan inte en ledamot som äger hela aktiebolaget hamna i denna typ av konflikt.⁴¹ Ledamöter har även en lojalitetsplikt mot aktiebolaget att inte utanför sitt uppdrag konkurrera eller verka mot aktiebolaget. Det finns en allmän uppfattning om att en ledamot måste ha den skicklighet som uppdraget kräver, vilken beror på arten av uppdraget i styrelsen.⁴² En ledamot har även tystnadsplikt, vilken syftar till att hindra denne från att skada bolaget.⁴³ Om någon av dessa omsorgs- eller lojalitetsregler överträds kan ledamoten bli skyldig att utge skadestånd, 29 kap. 1 § ABL. Det krävs dock att förlusten kan preciseras i bevishänseende.⁴⁴

Det är viktigt att särskilja styrelsens befogenhet från behörigheten att representera bolaget. Behörigheten innefattar alla rättshandlingar som styrelsen har kompetens till enligt bolagsordningen och reglerna om firmateckning, 8 kap. 35 § ABL. Befogenhetens yttre ramar bestäms av att vissa åtgärder kräver ett beslut av bolagsstämman, 8 kap. 4 § ABL. Styrelsens behörighet är det yttre förhållandet gentemot tredje man och styrelsens befogenhet är det inre förhållandet gentemot aktiebolaget. Vid kompetensöverskridande kan ogiltighetstalan väckas mot rättshandlingen, som styrelsen företagit för bolagets räkning, 8 kap. 42 § ABL. Dock berör denna regel endast bolaget i förhållande till tredje man, med andra ord bolagets möjligheter att

³⁸ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 39.

³⁹ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 255.

⁴⁰ Se *ibid*, s. 255.

⁴¹ Se NJA 1981 s. 117.

⁴² Se Kollegiet för svensk bolagsstyrning, *Svensk kod för bolagsstyrning*, 2010, Kollegiet för svensk bolagsstyrning, (Hämtad 2015-05-11, kl. 08:35), s. 16. Observera att bolagskoden endast gäller för noterade bolag, men att den allmänna principen är densamma, se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 254.

⁴³ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 39-40.

⁴⁴ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 257.

frånga handling som styrelsen ingått med externa parter.⁴⁵ Regeln finns till för att skydda aktieägarna och talan kan väckas av nytilträdd styrelse.

3.4 Minoritetsregler

ABL bygger på majoritetsprincipen, vilken innebär att ägare som kontrollerar flest röster på en bolagsstämma får bestämma i de allra flesta frågor. Det är därför inte meningen att minoritetsägarna ska styra verksamheten, utan säkerhetsventiler finns för att förhindra ohederliga beslut med efterföljande handlingar. De flesta minoritetsskyddsreglerna finns bland reglerna om bolagsstämman,⁴⁶ eftersom det är på stämman en minoritetsägare har rätt att göra sin röst hörd.⁴⁷ De minoritetsskyddsregler som behandlas i denna uppsats är de som påverkar ett aktiebolags styrelses beslut och åtgärder.

För det första bör nämnas de allmänna skyddsreglerna generalklausulerna i 7 kap. 47 § och 8 kap. 41 § ABL. Klausulerna förbjuder styrelsens eller bolagsstämmans beslut eller verkställighetsåtgärder, vilka är ägnade att medföra otillbörlig särbehandling av en aktieägare eller någon annan. Regleringen knyter an till och kan sägas utvidga den grundläggande likhetsprincipen i 4 kap. 1 § ABL, vilken innebär att alla aktier har lika rätt i bolaget, med vissa undantag, 4 kap. 2-5 §§ ABL. Användning av generalklausulerna medför att en intresseavvägning måste göras mellan å ena sidan företagsnyttan av beslutet och å andra sidan minoritetsägarens behov av likabehandling och därtill majoritetsägarens agerande. Skyddet gäller även en aktieägares närstående.⁴⁸

För det andra finns reglerna om stämmo- och styrelsejäv till skydd för minoritetsägarna i 7 kap. 46 § och 8 kap. 23 § ABL. Huvudregeln om stämmojäv är att en aktieägare, eller ett ombud för denne, inte får delta och besluta i ärenden som berör rättstvister mellan aktieägaren och bolaget. En jävig aktieägare får följaktligen rösta i ärenden som berör affärer mellan aktiebolaget och aktieägaren, vilket står i harmoni med majoritetsprincipen; en majoritetsägare ska ha rätt att delta

⁴⁵ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 215.

⁴⁶ Se 7 kap. ABL samt andra kapitel med regler om stämmobeslut.

⁴⁷ Se *ibid*, s. 199.

⁴⁸ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 11 och Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 202.

i beslut gällande bolagsaffärer med denne själv eller närstående.⁴⁹ Styrelsejäv innebär ett förbud för en ledamot, vilken befinner sig i en lojalitetskonflikt med bolaget, att delta i handläggning av ett ärende.⁵⁰ Regeln omfattar parts-, intresse- och ställföreträdarjäv och innebär med andra ord att åtgärder inte får tas om de är till nytta för ledamoten och riskerar att strida mot bolagets intresse. Att ledamoten inte får delta i handläggningen innebär att denne inte ska medverka i varken förberedelse, beslut eller verkställande.⁵¹ Skulle styrelsen vara enig i ett beslut, vilket fattats tillsammans med en jävig styrelseledamot, kan beslutet däremot inte angripas, trots det faktum att en styrelseledamot var jävig. Styrelsejävsregelns omfattning inkluderar även agerande utom företaget, varför en ledamot inte får driva konkurrerande verksamhet.⁵²

För det tredje kan en minoritetsägare, vilken innehar minst 10 % av aktiekapitalet, genomdriva vägran av ansvarsfrihet för styrelseledamöter, 29 kap. 7 § ABL. Frågan om ansvarsfrihet för bolagsledningen ska alltid tas upp på en ordinarie bolagsstämma, 7 kap. 11 § 1 st. 3 p. ABL. Ett beslut om beviljad ansvarsfrihet innebär att styrelseledamoten undgår ansvar för sin förvaltning under föregående verksamhetsår.⁵³ Regeln är en processförutsättning, vilket innebär att skadeståndstalan avvisas av domstol om det inte kan styrkas att stämman godkänt att ansvar ska krävas på rättslig väg.⁵⁴ Normalt sitter majoritetsägaren i företagsledningen, varför risk finns att stämmomajoriteten undviker att göra skadekrav gällande. På grund av detta kan minoritetsägare vägra ansvarsfrihet och styrelsen kan, om de finner argumenten rimliga, inleda en skadeståndprocess.⁵⁵ Däremot finns inget tvång för styrelsen att inleda processen, varför en möjlighet öppnas för minoritetsägare att föra en ägarledd skadeståndprocess för bolagets räkning, 29 kap. 9 § ABL.⁵⁶

Minoritetsskyddsreglerna kan både utvidgas och åsidosättas. ABL godtar utvidgande av skyddsreglerna, genom exempelvis bestämmelser i bolagsordningen, vilka är till minoritetens

⁴⁹ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 189.

⁵⁰ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 45.

⁵¹ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 255.

⁵² Se *ibid*, s. 256.

⁵³ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 92.

⁵⁴ Se NJA 1990 s. 286.

⁵⁵ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 399.

⁵⁶ Se *ibid*, s. 340.

fördel. Reglerna kan även sättas åt sidan med hjälp av samtyckesprincipen, vilken innebär att avvikelser får göras om alla aktieägare är överens om särbehandlingen. Skyddsreglerna saknar dessutom betydelse om det endast finns en aktieägare i bolaget,⁵⁷ eftersom denne äger alla aktier i bolaget, varför inget minoritetsskyddsintresse finns.⁵⁸ Aktieägare kan genom samtyckesprincipen skapa egna beslutsmonster,⁵⁹ vilket inte aktiebolagets förvaltande organ styrelse och VD har möjlighet att göra utan att avvika från ABL och därmed svara för konsekvenserna.⁶⁰

Slutligen bör påpekas att flertalet regler dock har mer av en avskräckande betydelse i ett teoretiskt perspektiv än en praktisk betydelse i affärslivet.⁶¹ Skyddet rör beslut, vilka strider mot bolagsordningens bestämmelser om företagets verksamhet och vinstsyfte och begränsar därmed bolagsorganens maktutövning. Begreppen är svåra att definiera och har bred räckvidd, varför en åtgärd uppenbart måste strida mot dessa för att skyddsreglerna ska kunna tillämpas.⁶²

⁵⁷ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 17-18.

⁵⁸ Se *ibid*, s. 190 och 255-256 om jäv.

⁵⁹ Se Fäger/Skog, *Den svenska aktiebolagslagen*, s. 11-12.

⁶⁰ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 212.

⁶¹ Se *ibid*, s. 199.

⁶² Se *ibid*, s. 204.

4 Aktiebolagsrättsligt skadestånd

4.1 De allmänna riktlinjerna

4.1.1 Förhållandet mellan skadeståndslagen och aktiebolagslagen

SkL kan tillämpas subsidiärt till ABL, 1 kap. 1 § SkL. Ansvaret för dem som inte har ett kontraktsmässigt förhållande till den skadelidande parten är snävare i ABL än i SkL. Till exempel kan en styrelseledamot bli ersättningsskyldig för sitt agerande som ledamot vid fullgörande av uppdraget enligt 29 kap. 1 § ABL, men en aktieägare endast vid lagöverträdelser, 29 kap. 3 § ABL.⁶³ Reglerna om skadestånd i ABL utgör följaktligen en specialreglering av inomkontraktuellt skadestånd,⁶⁴ med andra ord det skadeståndsansvar, vilket uppkommer på grund av ett avtalsförhållande mellan skadevållaren och den skadelidande. Huvudsakligen regleras utomkontraktuellt skadestånd i SkL⁶⁵ och lagen utgör även en grund för de allmänna skadeståndsrättsliga principerna, vilka är riktlinjer för skadeståndsansvarets omfattning. Det är endast bolagsorganens ledamöters skadeståndsansvar som regleras i ABL. Bolagets egen skadeståndsskyldighet regleras genom SkL, såsom för fysiska och juridiska personer i allmänhet, om inte annat följer av kontrakt eller specialreglering.⁶⁶ Det kan ibland uppkomma konkurrens mellan olika ansvarsgrunder, varvid huvudregeln i svensk rätt är att skadelidande inte kan åberopa utomkontraktuella grunder framför kontraktuella grunder, även om detta är mer fördelaktigt för denne, om inte lagen uttryckligen säger något annat.⁶⁷

4.1.2 De fyra grundläggande kriterierna

Grunderna för skadeståndsansvar är att det finns en culpös, vårdslös eller passiv skadevållare samt en part som drabbas av skada på grund av skadevållarens handling.⁶⁸ Skadeståndet ska fungera som en ersättning för den skada som uppkommit för den skadelidande. Den allmänna

⁶³ Se Hellner, J., Radetzki, M., *Skadeståndsrätt*, 8 uppl., 2012, Norstedts Juridik AB, s. 71.

⁶⁴ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 392.

⁶⁵ Se Ramberg, C., *Civilrätt*, 22 uppl., 2012, Liber AB, s. 267.

⁶⁶ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 393.

⁶⁷ Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 96.

⁶⁸ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 390.

principen för att ett skadeståndskrav enligt ABL ska få framgång är att den skadebringande handlingen har ett samband med skadan samt att skadan kan mätas i kronor och ören.⁶⁹ Det finns fyra kriterier, vilka måste vara uppfyllda för att koppla samman skadevällaren med den skadelidande och på så sätt leda till skadestånd. Kriterierna är:⁷⁰

1. Handling eller passivitet
2. Oaktsamhet
3. Orsakssamband
4. Skada

Det första kriteriet innebär att en skadelidande måste kunna bevisa en skadebringares passiva eller aktiva handling.⁷¹ För aktiva handlingar fastslår huvudregeln att det ska finnas en skyldighet att ta hänsyn till risken för skada.⁷² Passivitet innebär en underlåtenhet att handla och kan leda till skadeståndsansvar i kontraktuella förhållanden. I utomkontraktuella förhållanden kan passivitet leda till ansvar endast för händelseförlopp som den skadevällande själv har inlett.

Ett exempel på en sådan situation är om en individ lagar en måltid i sin lägenhet och underlåter att stänga av spisen efter måltiden är lagad och detta sedermera leder till att lägenhetshuset börjar brinna. Individens underlåtenhet att stänga av spisen leder följaktligen till skada, vilket kan föranleda skadeståndsansvar.

Det andra kriteriet rör huruvida skadevällaren varit oaktsam i sin handling. Den gemensamma beteckningen för de subjektiva rekvisiten uppsåt och oaktsamhet är culpa eller med andra ord vållande.⁷³ Uppsåt föreligger när skadevällaren varit medveten om sin handling. Om inget uppsåt finns är det av betydelse att försöka bestämma om handlingen var oaktsam. Grunden för att avgöra om någon är oaktsam hämtas ur uttrycket ”bonus pater familias”, vilket betyder att den oaktsamhet som en god familjefar bör vidta ska iakttas. Metoden är dock en förenkling av

⁶⁹ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 394.

⁷⁰ Se *ibid*, s. 395 ff.

⁷¹ Se *ibid*, s. 395.

⁷² Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 111.

⁷³ Se *ibid*, s. 127.

verkligheten och ledning måste hämtas i de specifika situationerna.⁷⁴ I vissa fall kan även ansvar aktualiseras oavsett om skadevållaren varit vårdslös, vilket kallas strikt ansvar. En person kan också bli ansvarig för arbetstagares culpösa handling, vilket kallas principalansvar,⁷⁵ eller för sin underlåtenhet att förhindra skadan (på grund av exempelvis tjänsteställning).⁷⁶

Det tredje kriteriet berör en central del av skadeståndsläran, nämligen kravet på orsakssamband, med andra ord kausalitet. Det måste finnas ett vållande och en skada som konsekvens av detta vållande för att skadeståndsskyldighet överhuvudtaget ska kunna uppstå.⁷⁷ Ofta ligger svårigheten i att utreda just sambandet mellan vållande och skada, speciellt vid förmögenhetsskador.

För fall, i vilka den påstått ansvarige för skadan bestrider kravet på ersättning, har HD uttalat sig som följer. "I princip gäller i tvistemål att den part som har bevisbördan för ett visst sakförhållande skall styrka att detta förhållande föreligger. HD har i ett flertal avgöranden haft anledning att uttala sig om vilken grad av bevisning som skall krävas till styrkande av att en uppkommen skada haft viss angiven orsak. Ett något lägre beviskrav än eljest har därvid uppställts i fall då särskilda svårigheter ansetts föreligga att framlägga en fullständig bevisning om att andra skadeorsaker varit uteslutna. Kravet har härvid i vissa fall formulerats så att det i betraktande av samtliga omständigheter skall framstå som klart mera sannolikt att orsaksförloppet varit det som den skadelidande påstått än något av de sakförhållanden som hans motpart åberopat utgjort skadeorsaken".⁷⁸

Orsakssambandet kan dock inte medföra skadeståndsskyldighet om det är en slumpmässig följd som leder till skadan. Det ska därmed finnas en adekvans i kausaliteten.

Ett klassiskt exempel från den tyska filosofen von Kries som tydliggör adekvansen i orsakssambandet är som följer. "En kusk kör en kväll med en vagn med en passagerare och somnar in, vilket är vårdslöst av honom. Hästen ger sig in på fel väg, och vid ett åskväder träffas passageraren av blixten och dödas. Skulle vagnen ha befunnit sig på den rätta vägen hade passageraren inte befunnit sig just på den plats där blixten slog ned. Kuskens försummelse är därför en nödvändig betingelse för skada, och den är också en tillräcklig betingelse i den meningen att den ena händelsen

⁷⁴ Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 129.

⁷⁵ Se Ramberg, *Civilrätt*, s. 269.

⁷⁶ Se *ibid*, s. 270.

⁷⁷ Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 195.

⁷⁸ Se *ibid*, s. 200-201.

ledde till den andra. Likväl förefaller det alltför strängt att ålägga kusken straff och skadeståndsskyldighet för dödsfallet, eftersom skadan lika väl hade kunnat inträffa om passageraren befann sig på den rätta vägen.”⁷⁹

Adekvansen ligger till grund för lagstiftarens vilja att inte lägga någon till last för något skadevällaren inte kunnat beräkna eller förutse, trots dennes oaktsamhet. För att skadeståndstalan ska kunna väckas måste händelsen vara i farans riktning och med andra ord vara en normalt förutsebar och beräknelig skada för situationen ur en objektiv synvinkel.⁸⁰

Det fjärde och sista kriteriet angår den skada som uppkommit. Det finns olika typer av skador: personskador, sakskador och förmögenhetsskador. Personskador är psykiska eller fysiska skador på den mänskliga kroppen, medan sakskador åsamkas egendom. Förmögenhetsskador är ökade utgifter eller minskade inkomster till följd av en sak- eller personskada.⁸¹ En ren förmögenhetsskada däremot uppkommer utan samband med varken sak- eller personskador, 1 kap. 2 § SkL.⁸² Det är i många fall lagligt att vålla annan ren förmögenhetsskada genom exempelvis konkurrens. I svensk rätt är huvudregeln att skadetyper i fråga berättigar skadestånd om den vållas genom brott, 2 kap. 2 § SkL, men enligt praxis som utvecklats under de senaste åren råder undantag vid inomkontraktuell skadestånd.⁸³ Undantaget visar sig i ABL, eftersom det endast är rena förmögenhetsskador som lagens skadeståndsregler ersätter.⁸⁴ Skadebegreppet omfattar både ersättning för den direkta skadan (det negativa intresset) och ersättning för utebliven vinst (det positiva intresset).⁸⁵ Förmögenhetsskada kan även uppkomma under avtalsförhandlingar, vilket kallas culpa in contrahendo. En allmän princip är att skadestånd vid sådana tillfällen endast ersätter det negativa kontraktsintresset.⁸⁶

En styrelse som agerar culpöst kan ge upphov till en direkt skada för bolaget, genom att bolagets förmögenhet minskar. En eventuell indirekt skada är svårare att bevisa, men i de fall bolaget

⁷⁹ Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 203.

⁸⁰ Se *ibid*, s. 202-204.

⁸¹ Ovanstående hämtat från: Ramberg, *Civilrätt*, s. 268-269.

⁸² Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 65.

⁸³ Se *ibid*, s. 70.

⁸⁴ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 395.

⁸⁵ Se *ibid*, s. 392.

⁸⁶ Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 95.

ställer krav mot styrelsen beror det nästan uteslutande på en direkt skada. Skada betraktas som en minskning av bolagsförmögenheten, vilken strider mot syftet med verksamheten. Detta medför även att endast fullbordad skada kan göras gällande mot styrelseledamot. När ledamot fattar ett vårdslöst beslut utan att det verkställs blir inte ledamoten skadeståndsansvarig, eftersom ingen skada i praktiken uppstår.⁸⁷

I de fall en bolagsskada innebär en lägre aktiekurs lider även aktieägarna skada, dock är den att anse som indirekt. En tyst huvudregel i ABL är att aktieägaren inte ska kunna kräva ersättning från ledamöter för bolagets direkta förlust och sedan även för sin personliga indirekta skada. Denna huvudregel grundas bland annat på den skadeståndsrättsliga grundprincipen att skadevällaren inte ska behöva vara dubbelt ansvarig för en och samma skada. Däremot kan undantag tänkas göras från huvudregeln i exempelvis det fall minoritetskyddsreglerna, likhetsprincipen eller generalklausulerna åsidosatts genom manipulationer av majoritetsägaren.

Ett exempel på denna situation ger NJA 2000 s. 404, i vilket en minoritetsägare till aktiebolaget SWAB tillerkändes skadestånd av styrelsen. Denne hade nämligen överfört SWAB:s verksamhet med tillgångar bokförda till 0 kr till ett av majoritetsägaren helägt dotterbolag, som sedan sålde tillgångarna vidare för 2 miljoner kronor. HD ansåg att den första överföringen av verksamheten innebar en nedläggning av SWAB:s verksamhet och att styrelsebeslutet gav majoritetsägaren en otillbörlig fördel i förhållande till minoritetsägaren.

Undantaget har dock praktiskt sett en begränsad räckvidd, eftersom en skada för bolaget oftast drabbar samtliga aktieägare i samma omfattning. I sådant fall utgår ingen ersättning. Aktieägarna kan även drabbas av direkt skada, utan att bolaget skadas, exempelvis på grund av att aktier förvärvats till ett för högt pris, eftersom felaktig eller ofullständig information givits ut av bolaget.⁸⁸

4.1.3 Solidariskt ansvar

Skadeståndet är som regel individuellt, men huvudregeln om solidariskt ansvar i 6 kap. 4 § SkL innebär att om flera är skadeståndsskyldiga för samma handling svarar de solidariskt för

⁸⁷ Ovanstående hämtat från: Dotevall, *Bolagsledningens Skadeståndsansvar*, s. 68-70.

⁸⁸ Ovanstående hämtat från: Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 402-404.

ersättningen. Solidariteten gör ingen skillnad på olika typer av ansvar, utan en av de skadeståndsskyldiga kan ha ett culpaansvar medan den andra skadeståndsskyldiga kan ha ett strikt ansvar; de kan ändå vara solidariskt ansvariga för skadan, 1 kap. 1 § SkL. De måste dock ha vållat samma skada för att solidariskt ansvar ska göras gällande. Solidarisk skadeståndsskyldighet innebär att den skadelidande endast behöver kräva en av skadevållarna på hela skadeståndet och att den som får betala skadeståndet sedan har regressrätt mot övriga skadevållare.⁸⁹

4.2 Styrelsens skadeståndsansvar

Skadeståndsreglerna i 29 kap. ABL finns till för att skärpa styrelsens aktsamhet för sina handlingar. Som sagts i de ovanstående avsnitten 4.1 och 4.1.2 är det endast rena förmögenhetsskador på grund av oaktsamhet eller uppsåt från styrelsens ledamöter vid utförande av uppdraget som täcks av reglerna, men både det positiva och negativa intresset inryms i begreppet skada. Vid eventuella brottsliga gärningar av styrelsen blir SkL tillämplig, 2 kap. 2 § SkL. Händelser som kan leda till skadestånd är förmögenhetsskador, vilka uppkommer på grund av styrelsens förvaltning av verksamheten, exempelvis i kontakt med kunder, leverantörer, med flera.⁹⁰ Det finns två typer av skadeståndsansvar, det interna och det externa. Ett internt skadeståndsansvar innefattar bolagets krav mot styrelsen, 29 kap. 1 § 1 st. 1 m. ABL, medan det externa skadeståndsansvaret innefattar fordrings- och aktieägares krav mot styrelsen, 29 kap. 1 § 1 st. 2 m. ABL.

Styrelseledamöternas skadeståndsansvar är individuellt, varför det av bevisskäl är viktigt för en ledamot att dennes invändningar mot ett av styrelsen taget beslut antecknas i styrelseledamötesprotokollet.⁹¹ I annat fall riskerar ledamoten att bli solidariskt ansvarig tillsammans med övriga styrelseledamöter, vilka i sådant fall kan kräva en del av ersättningen från ledamoten, 29 kap. 6 § ABL.⁹² Ledamoten kan även avgå från styrelsen och meddela detta

⁸⁹ Ovanstående hämtat från: Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 240-241, om regressrätt se även 2 § 2 st. lag (1936:81) om skuldebrev.

⁹⁰ Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 392.

⁹¹ Se Dotevall, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, s. 86.

⁹² Se *ibid*, s. 81.

till BV, 8 kap. 13 § ABL, för att undvika ansvar. Genom sin vårdplikt och tillsynsplikt mot bolaget har dock ledamoten ett åtagande att försöka förhindra att skadebringande beslut till bolagets nackdel fattas på ett styrelsemöte.⁹³ Plikten innebär att en ledamot kan bli ansvarig för beslut som fattats på ett styrelsesammanträde, trots dennes frånvaro, om ledamoten inte vidtagit åtgärder för att försöka minimera verkningarna av beslutet som medfört skada för bolaget.⁹⁴ Vid ledamots frånvaro från styrelsesammanträde ska en suppleant ges tillfälle att närvara, 8 kap. 20 § ABL, annars kan de i styrelsen som vetat om ledamotens frånvaro stå till svars för deras underlåtenhet att kalla suppleanten, 30 kap. 1 § 1 st. 3 p. ABL. En närvarande suppleant bär som huvudregel samma ansvar som en ordinarie ledamot för vad som beslutas under sammanträdet, 8 kap. 3 § ABL. Däremot måste det fastställas i arbetsordningen vilka rutiner styrelsen har angående suppleants deltagande i sammanträden för att ansvar ska aktualiseras.⁹⁵

Huvudregeln är att en ledamots otillräckliga personliga kvalifikationer inte minskar ansvaret för dennes handlingar. Det finns dock anledning att ibland se till den subjektiva sidan av culpabedömningen, såsom ledamotens allmänna kompetens och arbetsfördelningen i styrelsen samt bolagets storlek och den bransch bolaget verkar inom.⁹⁶ Exempelvis har en styrelses ordförande ett större ansvar än en ledamot, vilket även syns i ansvarsfördelningen i styrelsen, 8 kap. 17-18 §§ ABL. Även storlek på arvoden, som utbetalas till styrelseledamöterna, har betydelse för hur ansvarsfördelningen uppfattas. Att en ledamot inte får ersättning för sitt uppdrag utesluter däremot inte ansvar gentemot bolaget.⁹⁷ Bristande personlig kompetens friar inte heller en ledamot från ansvar. Istället kan skadeståndet jämkas för en ledamot som dömts till ansvar, men som egentligen inte har tillräcklig kompetens för att utföra uppdraget, 29 kap. 5 § ABL.⁹⁸ Jämkningsregeln kan även användas vid egentlig rättsvillfarelse eller oegentlig rättsvillfarelse. Vid egentlig rättsvillfarelse har ledamoten visat oförståelse för att ett beslut kan vara skadligt för bolaget, medan denne vid en oegentlig rättsvillfarelse istället till exempel fått

⁹³ Se *ibid*, s. 85-87.

⁹⁴ Se *ibid*, s. 79.

⁹⁵ Se *ibid*, s. 58.

⁹⁶ Se *ibid*, s. 73.

⁹⁷ Se *ibid*, s. 83.

⁹⁸ Se Dotevall, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, s. 74.

felaktig information om bolagets räkenskaper eller underlåtit att läsa ett viktigt dokument, vilket utesluter uppsåt.⁹⁹

Talan mot styrelseledamot om skadestånd till bolaget beslutas av bolagsstämman och måste inledas inom ett år från det att beslut om att väcka talan fattats, 29 kap. 7 § ABL. Som sagts tidigare i avsnittet 3.3 är det möjligt att bli ledamot genom konkludent handlande, varför en ledamot kan krävas på skadestånd, trots att uppdragsavtalet inte är registrerat hos BV. Det är därför av betydelse att uppmärksamma vilka ledamöter som faktiskt sitter i styrelsen, istället för att enbart se till BV:s lista över registrerade ledamöter. En ledamot har dock inget ansvar för åtgärder som vidtas av styrelsen innan ledamoten tillträder sin tjänst.¹⁰⁰ Bolagsstämmans rätt att väcka talan innebär att stämmans beslut om ansvarsfrihet inte ger styrelsen fullständig frihet, utan att styrelsen får ansvarsfrihet endast för vad bolagsstämman har kännedom om vid tidpunkten för stämman.¹⁰¹ Kommer ny information till ytan kan skadeståndsanspråk väckas trots att ett år har gått efter bolagsstämman, 29 kap. 11 § ABL. Preskriptionstiden för skadehändelser som styrelsen vållar är fem år från slutet av det räkenskapsår när den skadebringande händelsen inträffade, 13 kap. 1 § 1 st. 1 p. ABL.

I praktiken är skadeståndstalan på ABL:s grunder ovanlig. Detta beror i mångt och mycket på att många aktiebolag har en ovilja att offentligt visa missförhållanden i det egna bolaget och därför undviker att ställa skadeståndsanspråk mot sin styrelse. Ansvar aktualiseras istället oftare vid konkurser. Därav kan ABL:s skadeståndsregler verka onödiga, men lagrummen får anses vara av principiell karaktär som ska verka avskräckande och visa inom vilka ramar en styrelse behöver hålla sig inom för att undvika ansvar.¹⁰²

⁹⁹ Se *ibid*, s. 77-78.

¹⁰⁰ Se *ibid*, s. 49-50.

¹⁰¹ Se Hellner/Radetzki, *Skadeståndsrätt*, s. 400.

¹⁰² Se Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 391.

5 Företagsteorier

5.1 Inledning

I syfte att skapa djupare förståelse för ämnet behöver vi redogöra för några företagsteorier. Företagsteorier fungerar som grunder för teoretiska resonemang angående lagregler och principer som i praktiken kan användas när frågor angående styrelseledamöters skadeståndsansvar ska avgöras. Vi har valt ut fyra teorier, vilka vi anser är centrala för en grundläggande förståelse för uppsatsens ämne och den kommande analysen.

5.2 Personteorin

Personteorin inom associationsrätten innebär att aktiebolaget är en egen person, vilken kan jämföras med en fysisk person, eftersom den juridiska personen kan iklä sig samma rättigheter och skyldigheter som en fysisk person. En fysisk person som är ägare till ett visst antal av aktiebolagets aktier äger andelar i den juridiska personen och har därigenom ett visst inflytande över den juridiska personen. Av betydelse är att den fysiska personen inte äger den juridiska personen som sådan, utan endast andelar i bolaget, vilka ger ett stort antal rättigheter att påverka och styra aktiebolaget.¹⁰³

5.3 Agentteorin

Agentteorin är en teori, som bygger på synsättet att ett företag är en samlingspunkt för en mängd kontrakt mellan olika parter, i vilka ledningen i ett företag är den centrala punkten för de ekonomiska aktörerna.¹⁰⁴ En del av agentteorin, den så kallade agent-principal teorin, har utformats på grund av att ägarna och ledningen i aktiebolag under historiens gång alltmer har skiljts åt, eftersom allt färre aktieägare numera även är styrelseledamöter i de aktiebolag som de äger andel i. Utvecklingen har medfört att ägarna mister en betydande del av sin kontroll över

¹⁰³ Ovanstående hämtat från: Sevenius, R., *Bolagsstyrning – En introduktion*, 3 uppl., 2006, Stockholms Universitet, (Hämtad 2015-05-05, kl. 17:04), s. 46.

¹⁰⁴ Se *ibid*, s. 44.

styrningen av bolaget samt svårigheter för styrelsen att sätta sig in i ägarnas synsätt över hur styrelsen bör leda bolaget.¹⁰⁵

En viktig avtalsrelation i ett aktiebolag är den mellan ägaren och styrelsen. Ägaren fungerar i denna teori som en principal (uppdragsgivare) och styrelsen som en agent (uppdragstagare). Teorin bygger på ett scenario, i vilket principalen och agenten i alla situationer försöker utnyttja sin ställning för egen vinning i största möjliga mån. Denna egoism innebär en potentiellt stor kostnad för bolaget i form av ägarnas övervakning av styrelsen, incitament för att förmå styrelsen att arbeta som ägaren vill samt förluster i de fall styrelsen inte följer ägarens vilja, exempelvis trolöshet mot huvudman. Det finns två framträdande risker som en principal utsätts för vid utnämmandet av agent. För det första finns risken att välja fel agent, med hänsyn till erfarenhet och skicklighet. För det andra finns risken att principalen missgynnas i de fall agenten sätter sina intressen framför principalens när ägaren inte har full insyn i bolaget efter utnämmande av styrelse. Den första risken kan endast motverkas genom att styrelseledamöter väljs ut med stor noggrannhet. Den andra risken minimeras av diverse skyddsregler, såsom aktieägarnas frågerätt och regleringar om beslutsordning i ett bolag. Agent-principalteorin visar tydligt på hur betydelsefullt det är att styrelse och ägare har förtroende för varandra i syfte att driva ett bolag effektivt utan onödiga merkostnader.¹⁰⁶

5.4 Intressentmodellen

Intressentmodellen grundas i att ett bolag har en mängd intressenter och att dessa parter intressen formar bolagsstyrningen. Intressenterna kan delas in i två huvudgrupper. Den första gruppen är de intressenter som har ett indirekt intresse av hur det går för företaget, exempelvis myndigheter, politiker, konkurrenter, med flera. Den andra gruppen är de intressenter, vilka har ett direkt intresse av hur det går för företaget, såsom investerare, delägare, anställda, leverantörer, kunder och styrelse. Den grundläggande tanken är att styrelsen ska sköta en typ av intressefördelning och tillvarata intressenternas förväntningar och krav på bolaget för att bevara en jämnvikt mellan intressenterna. Uppdraget medför dock svårigheter, eftersom styrelsen också

¹⁰⁵ Se Sevenius, *Bolagsstyrning – En introduktion*, s. 47.

¹⁰⁶ Ovanstående hämtat från: Sevenius, *Bolagsstyrning – En introduktion*, s. 48-49.

är en intressent. På grund av detta går det i praktiken inte att bibehålla jämvikt, varför det finns skyddsregler för borgenärer och minoritetsägare.¹⁰⁷

5.5 Hirschmans tre alternativ

En fjärde teori som är viktig för bolagsstyrningen är Hirschmans tre alternativ för individer i ett bolag att agera på vid meningsskiljaktigheter. Alternativen är att göra sin röst hörd, lämna organisationen eller att lojalt stanna kvar i organisationen.¹⁰⁸

Hirschman beskriver med egna ord de två första alternativen på följande sätt:

Göra sin röst hörd: "The firm's customers or the organizations members express their dissatisfaction directly to management or some other authority to which management is subordinate or through general protest addressed to anyone who cares to listen: this is the voice option. As a result, management once again engages in a search for the causes and possible cures of customers' and member's dissatisfaction."

Lämna organisationen: "Some customers stop buying the firm's products or some members leave the organization: this is the exit option. As a result, revenues drop, membership declines, and management is impelled to search for ways and means to correct whatever faults have led to exit."¹⁰⁹

Lojalt stanna kvar: innebär att individerna av någon anledning väljer att stanna kvar i organisationen.¹¹⁰

Handlingsalternativen är verktyg för intressenterna att lösa konflikter som uppstår inom ramen för bolagets verksamhet.¹¹¹

¹⁰⁷ Se Sevenius, *Bolagsstyrning – En introduktion*, s. 52-54.

¹⁰⁸ Ovanstående hämtat från: Sevenius, *Bolagsstyrning – En introduktion*, s. 54-56.

¹⁰⁹ Se Hirschman, A O., *Voice, Exit and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations and States*, 1970, Harvard University Press.

¹¹⁰ Se Sevenius, *Bolagsstyrning – En introduktion*, s. 54-56.

¹¹¹ Se *ibid*, s. 54-56.

6 Analys och slutsatser

6.1 Inledning

Hitintills i arbetet har vi redogjort för de för problemformuleringen och syftet relevanta faktamässiga grunderna. Det vi har behandlat är Rättsfallet i avsnittet 2.1, FL och BrL i jämförelse med ABL i avsnittet 2.2-3, den grundläggande organisatoriska uppdelningen av ledningen i ett aktiebolag i kapitel 3 och ABL:s skadeståndsregler i kapitel 4. Vi har även i korthet redogjort för fyra företagsteorier i kapitel 5. Dessa uppräknade och vida områden kommer att användas i en kommande analys i syfte att besvara problemformuleringen.

Om problemformuleringen bryts ner finner vi fem delfrågor, vilka måste besvaras för att huvudfrågan ska kunna besvaras i sin helhet. Frågorna berör huruvida skillnad råder i ledamöternas ansvar när de är ägare respektive inte är ägare i bolaget, samtyckesprincipens betydelse i praktiken, ansvarsfrihetens betydelse och bolagets skadeståndsmöjligheter. Till en början måste även Rättsfallets tillämpning i ett aktiebolag utredas.

6.2 Delfrågor

6.2.1 Kan principerna i Rättsfallet tillämpas med avseende på ett aktiebolag?

Som sagts i avsnittet 2.2, bygger FL på 1975 års ABL, varför regelverken har stora likheter. BrL är en särskild lagstiftning, vilket framgick i avsnittet 2.3, men hänvisar i stor utsträckning till FL och liknar därför också indirekt ABL, men endast när hänvisningarna görs. De huvudsakliga skillnaderna är den större möjligheten att bli delägare i en förening, att ett aktiebolag kan drivas av endast en person samt att den kapitalinsats som görs oftast är belånad i en bostadsrättsförening.

På grund av att ett aktiebolag kan drivas av endast en person är vissa regler i ABL inte praktiskt tillämpbara på sådana bolag. Två exempel på sådana regler är minoritetsskyddsreglerna om jäv och generalklausulerna. Reglerna finns även i FL och avsteg togs från dessa i Rättsfallet när bostadsrättsföreningens styrelse fattade beslutet som innebar skada för föreningen. I och med att

dessa minoritetsskyddsregler var av sådan betydelse för Rättsfallet, måste vi bortse från aktiebolag med färre än tre ägare för att kunna göra en jämförbar analys.

Frågan är om det finns ett högre skyddsvärde för delägare i en bostadsrättsförening, jämfört med i ett aktiebolag. Rättsfallet berör bostadsrättsföreningar, i vilka stora värden hanteras och dessutom är värdet för medlemmarna i form av lägenheten med stor sannolikhet en betydelsefull investering. Som nämnts i avsnittet 2.3 är förvärv av bostadsrätter ofta dyra affärer som kräver lån för att kunna genomföras och om föreningen överlåter byggnaden upphör bostadsrätterna. Detta medför att bostadsrättsinnehavarna i en eventuell konkurs förlorar sin insats, men inte löses ur de eventuella lån som är kopplade till bostadsrätten. Bostadsrätten omvandlas till en hyresrätt, vilket innebär att medlemmarna, förutom räntor och amortering de måste betala på ett lån utan säkerhet, dessutom får en högre årsavgift i form av hyra. Medlemmarna är ofta privatpersoner och dessa konsekvenser kan vara förödande för en privatekonomi. På grund av denna riskfaktor är det av betydelse för medlemmarna att föreningen drivs med stor försiktighet och omsorg. I ett aktiebolag däremot kan större risker tas inom verksamheten, eftersom aktieägarna oftast inte har en personlig ekonomisk anknytning till aktierna i samma utsträckning som i en bostadsrättsförening.

När ett privat aktiebolag bildas är pengarna till kapitalinsatsen generellt sett inte belånade, utan kapitalinsatsen är en säkerhet för bolagets fortlevnad. Om kapitalbehov uppstår i ett bolag kan investerare sökas upp och involveras mot vanligtvis en andel i aktiebolaget utan att vare sig bolagets kapitalinsats eller aktieägarnas privatekonomi blir lidande. Vid en eventuell konkurs förlorar aktieägarna sin kapitalinsats, men privatekonomin påverkas inte. Dessutom leds en bostadsrättsförening av bostadsrättsinnehavarna, vilka ofta är privatpersoner med vitt skilda yrkesbakgrunder, varför utbudet av juridisk och ekonomisk kunskap är begränsat. Ett aktiebolag däremot kan ledas av utvalda personer med behövlig kompetens för att genomföra arbetet. I praktiken kan det dock vara en utmaning och en kostnadsfråga för små aktiebolag att engagera en ledning med den kompetens som krävs. Vad analysen visar är att skillnader i den personliga ekonomiska risken, tillsammans med skillnader i utbudet av kompetens bland styrelseledamöter, innebär att reglerna för bostadsrättsföreningar har ett större skyddsvärde för delägarna, jämfört

med reglerna för aktiebolag. Det finns med andra ord större anledning att tolka reglerna rörande bostadsrättsföreningar till medlemmarnas fördel, än att tolka reglerna rörande aktiebolag till aktieägarnas fördel.

På grund av de omständigheter som uppmärksammats i detta avsnitt, anser vi att Rättsfallet på grund av en bostadsrättsförenings föreningsrättsliga karaktär inte är direkt tillämpligt för aktiebolag. Däremot finner vi att Rättsfallet, på grund av likheterna i regelverken, indirekt går att tillämpa i ett aktiebolag efter vissa hänsynstaganden, vilka påpekats ovan, gjorts.

6.2.2 Är det någon skillnad i styrelsens ansvar när ledamöterna är ägare respektive inte är ägare?

I en bostadsrättsförening kan, som sagts i avsnittet 2.3, inte styrelseledamöter vara andra än medlemmar (och närstående) i föreningen. I aktiebolag däremot kan både ägare och utomstående sitta i styrelsen, varför frågan väcks huruvida denna skillnad påverkar styrelsens ansvar.

Frågeställningen behandlas enklast utifrån ett exempel. Alfa, Beta och Omega sitter i styrelsen i aktiebolaget Gamma AB. De tre äger tillsammans hela bolaget med lika stor del var. I vårt exempel är ett framgångsrikt bolag lika förmånligt för samtliga ägare, varför alla ägarna kommer vilja göra sitt yttersta i bolagets intresse. Detta kommer ske, eftersom deras intresse och bolagets intresse är detsamma: gå med vinst. Gör de ett bra arbete kommer deras andelar att öka i värde och gör de ett dåligt arbete kommer deras andelar att sjunka i värde. Om däremot Alfa äger alla andelar i bolaget och Beta och Omega endast har styrelseuppdrag finns en risk att Beta och Omega inte till fullo ser till bolagets bästa, eftersom bolagets framgång inte lika tydligt påverkar deras arvoden. Som vi ser i detta exempel ger ett ägande i ett aktiebolag ett ytterligare incitament att verka för bolagets intresse. Denna slutsats talar även för att lojalitetsskillnader uppstår för styrelseledamöter beroende på om de är ägare eller inte. Frågan är i sådant fall om det även kan göras en skillnad i ansvar för ledamöterna. Kan en ledamot som inte äger andelar i bolaget anses ha ett strängare ansvar för sin förvaltning av bolaget?

I teorin har vi sett att en styrelseledamot kan ha olika ansvar beroende på styrelsepost, ansvarsfördelning, personliga kvalifikationer eller professionell kompetens, se avsnittet 4.2. I

praktiken ser vi en risk att en ledamot som inte äger en andel i ett aktiebolag är mer ovarsam för faror för bolaget. Vi anser att en person som äger en andel i ett aktiebolag, i vilket denne är ledamot, bör vara mer aktsam och uppmärksam på sådana faror, eftersom dennes intresse för bolagets välgång är större. På grund av denna risk anser vi att det finns ett större skyddsbehov mot potentiell ansvarsförsummelse av ledamot som inte är ägare, jämfört med en ledamot som är ägare. Med det sagt anser vi inte att ansvaret är olika stort; det eventuella skadestånd som skulle kunna dömas ut är oberoende av ledamotens ägande. Bolagsledningens skadeståndsansvar regleras som nämnts i avsnittet 4.2 i en särskild paragraf, medan aktieägares skadestånd regleras i en annan paragraf. Denna omständighet leder till vår slutsats att ägarens skadeståndsansvar bedöms separat från ansvar som härleds från eventuellt styrelseuppdrag. En aktieägare som är styrelseledamot har följaktligen ett ansvar gentemot bolaget som styrelseledamot och ett annat ansvar gentemot bolaget som aktieägare. Dock är som sagt risken att skadeståndstalan riktas mot en ledamot som inte är aktieägare större än för den ledamot som är aktieägare.

6.2.3 Vad har principen om samtliga aktieägares samtycke för betydelse i praktiken?

Principen om samtliga aktieägares samtycke är, vilket nämnts i avsnittet 3.4, en princip som tillåter att minoritetsskyddsregler frångås om alla delägare i en association samtycker till särbehandlingen. Minoritetsskyddsreglerna ska skydda minoritetsaktieägarna mot eventuell särbehandling i förhållande till majoriteten. En styrelse måste dock förutom detta intresse beakta bolagets intresse, eftersom den ansvarar för företagets fortlevnad, se avsnittet 3.1. Samtyckesprincipen kan användas i bolagets intresse, men även i aktieägarnas intresse. Detta leder till en balansgång i form av en intresseavvägning, vilken kan vara svår att balansera. Styrelsen kan ha en bild av vad som är bra för företaget, medan ägarna kan ha en annan bild av vad som är bra för företaget. Till exempel kan en aktieägare vilja maximera verksamhetens vinst inom två år, eftersom denne planerar att sälja sina aktier inom denna period. En styrelseledamot i samma aktiebolag planerar att sitta på posten i fyra år och har därmed ett intresse av att verksamhetens vinst maximeras över denna längre period. I exemplet skiljer sig aktieägarens och styrelseledamotens avsikter med verksamheten åt, varför konflikter kan uppkomma. På grund av att stämman ger styrelsen riktlinjer om hur utvecklingen i bolaget ska se ut, kan ägarnas intressen få företräde framför vad styrelsen anser är det bästa för bolaget. Detsamma gäller om

styrelseledamöterna också är ägare. Styrelsen kan visserligen styra den löpande verksamheten för tiden mellan bolagsstämmorna, men kan få händerna bakbundna om bolagsstämman ger strikta riktlinjer. Ägarna i privata aktiebolag bör dock ha ett längre perspektiv, eftersom deras delägarätter inte får omsättas i samma omfattning som för publika aktiebolag.

Ovan ser vi att det i ett företag finns två olika perspektiv på hur bolagets verksamhet ska bedrivas; ägarnas och styrelsens. Frågan är dock om det även finns ett tredje perspektiv, nämligen företags, följaktligen den juridiska personens, eget intresse som följer av personteorin. Som nämnts i avsnittet 5.2 äger inte en aktieägare den juridiska personen i sig, utan endast en andel i aktiebolaget, som ger dem rätt att styra bolaget. Det handlar inte om någon modern form av slaveri, i vilken ägaren har full kontroll över bolaget, utan bolaget har ett eget intresse. De regler som hindrar aktieägare mot total kontroll är dock ofta regler som syftar till att skydda aktiebolaget mot missbruk. Exempel på dessa regler är kapitalskyddsreglerna, som nämndes i avsnitt 2.2, vilka hindrar aktieägare bland annat från att ta ut aktiekapitalet utan att företaget träder i likvidation. Ytterligare en omständighet som talar mot associationers egna intressen är HD:s uttalande i Rättsfallet, i vilket de ansåg att det skulle finnas svårigheter i att definiera skillnader mellan föreningens eget intresse och medlemmarnas intresse. Frågan är om intresset skulle vara enklare att definiera i ett aktiebolag. Både aktiebolag och ekonomiska föreningar är juridiska personer och skiljer sig inte mycket åt i allmänhet; lagstiftningarna är som sagt inspirerade av varandra. Detta leder till att vi drar slutsatsen att det bör vara lika svårt att skilja aktieägarnas intressen från bolagets intresse som att skilja medlemmarnas intressen från föreningens intresse. Det grundläggande syftet för ägarna i ett privat aktiebolag bör dessutom vara att driva en långsiktig, vinstgivande verksamhet och ägarnas intresse skiljer sig därför inte från bolagets intresse.

Frågan återstår dock om ägarna kan göra vad de vill med bolaget utan konsekvenser. Vi har redan nämnt att det finns skyddsregler för samhället i syfte att förhindra missbruk och dessutom är minoritetsskyddsreglerna ett skydd mot missbruk gentemot aktieägare.

Minoritetsskyddsreglerna kan dock åsidosättas med hjälp av samtyckesprincipen, vilket leder oss in på frågan hur långt dessa regler kan åsidosättas i bolagets eller majoritetsägarnas intresse,

eftersom styrelsen i ett privat aktiebolag med stor sannolikhet även är ägare. Detta problem uppkom delvis i Rättsfallet, eftersom styrelsen, tillika enda medlemmar, tog ett beslut till skada för föreningen, utan att “verka för” att föreningen ersattes i förhållande till skadan. De tre medlemmarnas syfte med bostadsrättsföreningen var att uppföra bostadsrätter och sedan sälja dessa vidare till nya medlemmar. Detta medförde att de hade ett kortsiktigt perspektiv på deras inblandning i föreningen och inte hade ett intresse av att föreningen skulle fortleva efter att de fått ersättning för sitt arbete och utgått ur föreningen. De tre medlemmarna beaktade därmed inte de framtida medlemmarnas intressen och frågan uppstår huruvida de behövde göra det; sträcker sig minoritetsskyddsreglernas omfattning även till framtida medlemmar? I ett privat aktiebolag anser vi att meningen inte är att ägare frekvent ska bytas ut, till skillnad mot börsnoterade företag, i vilka en del av ägarkretsen ideligen byts ut. Detta leder till att hänsyn inte bör behövas tas till framtida aktieägare i samma utsträckning som Rättsfallets situation i en bostadsrättsförening, i vilket det var tämligen självklart att medlemskretsen skulle bytas ut.

I Rättsfallet var, som nämnts i avsnittet 2.1, ett av justitieråden skiljaktigt till HD:s dom. Vi anser att justitierådets åsikter om bostadsrättsföreningars särskilda beskaffenhet är viktig, varför vi i detta stycke vill framhålla våra åsikter om dennes perspektiv på omständigheterna i Rättsfallet. Justitierådet framhöll att den unika situation som Rättsfallet behandlade borde resulterat i ett mer långtgående skydd för minoriteten, det vill säga de framtida medlemmarna. Vi anser att justitierådet har insiktsfulla argument. Styrelsen som fanns i bostadsrättsföreningen var en tillfällig styrelse och kan därmed liknas med en så kallad interimsstyrelse. En sådan styrelse bör, enligt vår mening, ta hänsyn till föreningens långsiktiga perspektiv. I en bostadsrättsförening är ett sådant perspektiv väldigt långt, med tanke på att föreningen hanterar medlemmarnas bostad och därmed en betydande del av medlemmarnas förmögenhet. En interimsstyrelse borde beakta hur en styrelse bestående av medlemmar som äger bostadsrätter förvaltar föreningens angelägenheter och har därmed ett större krav på sig att ta hänsyn till den långsiktiga förvaltningen. Det är, som uppmärksammas i Rättsfallet, en skillnad mellan en styrelses teoretiska och praktiska funktion. Som HD säger kan de aktiebolagsrättsliga teorierna om minoritetsskydd appliceras på ekonomiska föreningar. Däremot är bostadsrättsförening en särart av ekonomiska föreningar på grund av dess bestämda form med anledning av den lagstiftning

som omgärdar den, se avsnittet 2.3. HD verkar beakta en bostadsrättsförening som en alldaglig ekonomisk förening och väljer därmed att fokusera på styrelsens teoretiska funktion. En bostadsrättsförening är dock en speciell form av association med ett högt skyddsvärde, varför hänsyn måste tas till styrelsens praktiska betydelse, med andra ord vad styrelsen förväntas göra för associationen. Dessa speciella omständigheter rörande bostadsrättsföreningar gör att vi delar justitierådets mening om bostadsföreningars avvikande karaktär. Vi anser därför att Rättsfallet skulle fått motsatt utgång.

Ett privat aktiebolag bör däremot ledas i ett långsiktigt perspektiv, vilket innebär en indirekt hänsyn till framtida aktieägare. Det finns följaktligen två sätt att se på aktiebolag: de som drivs i syfte att säljas vidare och de som drivs utan denna ambition. Det företag som drivs i syfte att säljas vidare har ägare med en indirekt hänsyn till framtida ägare, eftersom dessa har intresse av att företaget drivits med ett långsiktigt vinstperspektiv. Däremot är verkligheten inte så enkel. Det är näst intill omöjligt att dela upp företag efter dessa kategorier, eftersom ägarna inte vet vad framtiden för med sig. Kanske tillverkar de en bra produkt, vilken medför stora vinster och en framtida försäljning. I annat fall kanske de tillverkar en dålig produkt, vilken medför stora förluster och likvidation. Oavsett vilket resultat företagets verksamhet gör, drivs den dock i stort sett alltid med ett långsiktigt perspektiv; ägarna vill att det ska gå bra. Däremot drivs den inte nödvändigtvis i övervägande syfte att en dag säljas vidare genom en vinstaffär, även om hoppet om att en dag kunna ha den möjligheten i vissa fall finns. Det är på grund av dessa omständigheter svårt att begära av aktieägare att de ska ta en generell hänsyn till framtida aktieägare vid förvaltningen av aktiebolaget. Det bör medföra att samtyckesprincipen får ett brett utrymme i aktiebolagets verksamhet, eftersom aktieägarna kan styra verksamheten med friare händer, till skillnad mot bostadsrättsföreningar, i vilka skyddsintresset för framtida medlemmar är större och principen bör ha ett mer begränsat utrymme.

6.2.4 Vad har ansvarsfriheten för betydelse i praktiken?

Som nämnts i avsnittet 4.2 avser styrelsens ansvarsfrihet endast information som bolagsstämman kände till vid beslutet. Tingsrätten valde i Rättsfallet att ge stämman rätt att väcka åtal, trots att de hade beviljat de tre ursprungliga medlemmarna ansvarsfrihet för sin förvaltning under den tid

när det skadliga beslutet togs. Det framgår inte direkt av Rättsfallet, men vi antar att Tingsrätten ansåg att informationen kom till bolagsstämman kännedom efter att ansvarsfrihet hade beviljats, varför processen var möjlig att föra. Det bör inte vara någon skillnad om processen hade gällt ett aktiebolag. Hade däremot stämman vetat om det skadliga beslutet, men ändå beviljat ansvarsfrihet skulle utgången varit den motsatta. Styrelsen får i och med kännedomskriteriet indirekt en möjlighet att begränsa sin ansvarsfrihet, eftersom de själva kan välja vilken och hur mycket information de vill lägga fram för bolagsstämman. Ansvarsfriheten har på grund av dessa omständigheter följaktligen i praktiken en begränsad räckvidd för styrelseledamöterna.

6.2.5 Vad finns det för möjligheter för ett aktiebolag att erhålla skadeståndersättning från en styrelseledamot?

Ett aktiebolag kan som sagt i avsnitten 4.1.2 och 4.2 erhålla skadestånd av styrelseledamöter, i de fall dessa i sin förvaltning av bolaget genom uppsåt eller vårdslöshet skadat detta. Lagen tillåter följaktligen ett internt skadeståndsanspråk riktat mot styrelsen på grund av deras åtaganden som påverkat bolaget. Frågan är dock hur det är i praktiken. Att koppla en skada i ett företag till en eller flera styrelseledamöter och att ens definiera en skada bör vara tämligen svårt i privata aktiebolag. För att fel ska upptäckas krävs det att skadan synliggörs, vilket kan medföra svårigheter, eftersom företags verksamheter ser olika ut beroende på storlek, bransch, marknadsposition med mera; vad som anses skada ett bolag kan istället vara gynnsamt för samma bolag om det hade befunnit sig i en annan bransch.

Som exempel kan anges följande. Företag Auto AB och företag Voiture AB säljer exklusiva personbilar. Styrelserna i båda företagen beslutar sig, oberoende av varandra, för att tillverka färre bilar i syfte att öka exklusiviteten i företagens produkter. De förväntar sig att efterfrågan ska vara så pass hög att de kan sälja bilarna till ett högre pris och på så sätt öka sina inkomster. Auto AB har dock inte ett lika attraktivt varumärke som Voiture AB, eftersom det har funnits på marknaden en kortare tid. Detta medför att Auto AB inte lyckas sälja bilarna till ett högre pris, vilket leder till förluster i företaget. Däremot lyckas Voiture AB sälja sina bilar till ett mycket högre pris och ökar därmed sin lönsamhet, trots den lägre försäljningsvolymen. Dessa omständigheter innebär att det beslut som Auto AB:s styrelse tog om att minska produktionen ledde till skada för bolaget, medan det beslut Voiture AB:s styrelse fattade om att minska produktionen gynnade deras bolag.

Det är dock endast i de fall styrelsen vårdslöst eller uppsåtligen har fattat ett beslut som lett till skada för företaget som bolaget kan föra skadeståndstalan. I enlighet med ”Business Judgment Rule”, vilken behandlats i avsnittet 3.3, bör en domstol inte besluta om ett affärsbeslut varit lämpligt eller inte, utan har beslutet tagits med ett vinstsyfte anses det inte kunna prövas.

I privata aktiebolag är det styrelsen som rimligtvis har störst insyn på grund av att den är högsta verkställande organ och därmed har möjlighet att upptäcka skadan så att den kan repareras å aktiebolagets vägnar. Detta går att koppla till Hirshmans teori i avsnittet 5.5 om att individer i ett bolag har tre handlingsalternativ: göra sin röst hörd, lämna organisationen eller lojalt stanna. Skadeståndsansvaret är individuellt som sagts i avsnittet 4.2, varför bolaget kan erhålla skadestånd från styrelseledamot i de fall denne inte invänt mot det skadliga beslutet eller försökt vidta åtgärder för att förhindra skadan och sedan lämnat styrelsen, utan lojalt stannat kvar. Dock sitter ofta ägarna i styrelsen i små privata aktiebolag, varför ägarna i deras eget intresse medvetet kan vidta en handling, vilken leder till skada för bolaget. Vi är nu tillbaka vid den intresseavvägning som måste göras mellan det långsiktiga och kortsiktiga perspektivet i företaget och som vi har behandlat i avsnittet 6.2.3 och därför nu lämnar.

Det finns dock få rättsfall som behandlar styrelsens skadeståndsansvar i aktiebolag, vilket vi antar beror på att många konflikter sköts internt i bolaget genom uppgörelse eller genom skiljeförfarande. Aktiebolags ledningar har inte något intresse av att synliggöra dessa interna konflikter, vilket sker genom offentliga processer, eftersom sådana kan påverka intressenters syn på bolaget och därmed även bolagets värde, se avsnittet 4.2. Som intressentmodellen visar finns det både direkta och indirekta intressenter i aktiebolag, vilkas intressen måste tillgodoses för att ge företaget så bra förutsättningar som möjligt att driva en lönsam verksamhet, se avsnittet 5.4. Som vi har visat i framställningen finns det många möjligheter för bolag att kräva skadestånd av sin styrelse, men viljan att ta upp en sådan konflikt kan av förklarliga skäl saknas; offentliga lösningar på konflikterna kan leda till större skada för bolaget. Härmed förstår vi att reglerna fungerar som ett verktyg för aktiebolagen att använda som ett incitament för styrelseledamöter att inte agera ovarsamt och som en möjlighet att använda i extrema fall.

6.3 Slutsats

Rättsfallet kan efter vissa hänsynstaganden användas som vägledning i ett aktiebolag. Det innebär att det finns möjlighet för ett aktiebolag att rikta skadeståndstalan mot sin före detta styrelse, även om denna möjlighet sällan används. Huruvida ledamot är ägare eller inte har ingen betydelse för eventualiteten att få skadeståndstalan riktad mot sig. Däremot föreligger en större risk för ansvarsförsummelse för ledamöter som inte är ägare. Ett av stämman fattat beslut om ansvarsfrihet hindrar inte alltid sådan talan, eftersom beslutet har en begränsad räckvidd i praktiken. Styrelsen kan själva påverka räckvidden, eftersom de till viss grad kan styra den information de vill lämna vid stämman. I aktiebolag har samtyckesprincipen ett brett utrymme, vilket innebär att det med stor sannolikhet skulle vara svårt att frångå den, vilket även skulle påverka utgången i ett tvistemål som liknar Rättsfallet, fast med aktiebolag som kärke. Vi anser följaktligen att intresset för att ta hänsyn till framtida aktieägare skulle vara för svagt i jämförelse med intresset att bevara samtyckesprincipen. Slutligen leder detta till slutsatsen att ett skadeståndsmål såsom Rättsfallet med aktiebolag som part (allt annat lika) skulle få samma utgång som Rättsfallet, det vill säga att styrelseledamöterna inte finnes skadeståndsskyldiga.

Källförteckning

Lagrum

Aktiebolagslag (2005:551)
Bostadsrättslag (1991:614)
Föräldrabalk (1949:381)
Handelsbalk (1736:0123 2)
Lag (1936:81) om skuldebrev
Lag (1987:667) om ekonomiska föreningar
Rättegångsbalk (1942:740)
Skadeståndslag (1972:207)
Årsredovisningslag (1995:1554)

Förarbeten

Justitiedepartementet, *Ny aktiebolagslag, Lagrådsremiss*, 2004-05-06, Justitiedepartementet

Rättsfall

NJA 2013 s. 117
NJA 2000 s. 404
NJA 1990 s. 286
NJA 1981 s. 117

Doktrin och litteratur

Dotevall, R., *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2 uppl., 2008, Norstedts Juridik AB
Fäger, C., Skog, R., *Den svenska aktiebolagslagen*, 3 uppl., 2011, Studentlitteratur AB
Bengtsson, B., Hager, R., Victorin, A., *Hyra och annan nyttjanderätt till fast egendom*, 8 uppl., 2013, Nordstedts Juridik AB
Hemström, C., *Bolag - Föreningar - Stiftelser*, 7 uppl., 2010, Norstedts Juridik AB
Hemström, C., *Organisationernas rättsliga ställning*, 8 uppl., 2010, Norstedts Juridik AB
Hellner, J., Radetzki, M., *Skadeståndsrätt*, 8 uppl., 2012, Norstedts Juridik AB

Hirschman, A O., *Voice, Exit and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations and States*, 1970, Harvard University Press

Ramberg, C., *Civilrätt*, 22 uppl., 2012, Liber AB

Sandström, T., *Svensk aktiebolagsrätt*, 4 uppl., 2012, Norstedts Juridik AB

Elektroniska källor

EU-rekommendation 2003/361 (Hämtad 2015-05-11, kl. 08:32).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:SV:PDF>

Kollegiet för svensk bolagsstyrning, *Svensk kod för bolagsstyrning*, 2010, Kollegiet för svensk bolagsstyrning (Hämtad 2015-05-11, kl. 08:35).

http://www.bolagsstyrning.se/media/43746/svenskkodbolagsstyrn_2010_korrigerad20110321.pdf

Sevenius, R., *Bolagsstyrning – En introduktion*, 3 uppl., 2006, Stockholms Universitet (Hämtad 2015-05-05, kl. 17:04).

<http://sevenius.se/publikationer/bolagsstyrning-en-systemoversikt-och-introduktion-stockholms-universitet-2004/>